

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen (RP 61/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Kristiina Koivukari, justitieministeriet
- professor Päivi Korpisaari
- biträdande professor Anu Mutanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Elina Pirjatanniemi.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att strafflagen ändras.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Regeringen anser att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

Utlåtande GrUU 57/2025 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Det föreslås bli straffbart att inneha bildmaterial som visar rätt våld, och samtidigt föreslås det att det föreskrivs om en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

(2) De föreslagna bestämmelserna om en grov gärningsform medför skärpta straff för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Skärpningsgrunderna motsvarar i sak de skärpningsgrunder som anges i 20 kap. 20 § i strafflagen för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Dessa grunder är om barnet på bilden är särskilt ungt, om bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet, om brottet begås särskilt planmässigt eller om brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom förutsätts det att brottet bedömt som en helhet är grovt.

(3) Den föreslagna kriminaliseringen av innehav av våldsskildring omfattar endast bilder och bildupptagningar som visar det allra grövsta våldet. Bestämmelsen tillämpas på innehav, men inte på skaffande av tillgång till bilder eller bildupptagningar. Utgångspunkten är alltså att det ska vara tillåtet att ta emot information genom att titta på bilder och bildupptagningar, men innehav av dem ska vara straffbart.

Skyddade rättsobjekt

(4) Genom lagändringarna stärks enligt propositionen (s. 13) det straffrättsliga skyddet för flera rättsobjekt. Sådana rättsobjekt är särskilt barns hälsa, integritet och ostörda utveckling. Enligt motiven (s. 38) skyddar kriminaliseringen av innehav av våldsskildring allmän ordning och moral samt indirekt djurs och människors liv och hälsa. Genom de nya innehavsbroten och lagändringarna som leder till strängare straffpraxis eftersträvas en brottsförebyggande effekt samt till följd därav effektivare skydd för de rättsobjekt som ska skyddas. Detta gäller såväl straffens allmänprevention (allmänna brottsförebyggande effekt) som effekter som hindrar en redan dömd gärningsman från att begå nya brott (specialprevention).

(5) De föreslagna ändringarna syftar till att minska utbudet av och efterfrågan på bilder som på ett sexuellt sätt visar barn och bilder som visar rätt våld och i förlängningen till att ingen ska bli utsatt för sexuellt våld eller rätt våld vid framställning av bildmaterial. Vidare syftar ändringarna till att de straff som döms ut för broten bättre ska motsvara hur klandervärda och allvarliga broten är.

(6) Kriminalisering förutsätter enligt grundlagsutskottet ett sådant vägande samhälleligt behov som är godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna (se t.ex. GrUU 23/1997 rd, GrUU 61/2014 rd och GrUU 9/2016 rd). Utskottet har konstaterat att lagstiftaren har rätt stort handlingsutrymme vid kriminalisering (GrUU 7/2025 rd stycke 16, GrUU 23/1997 rd, s. 2/I). Handlingsutrymmet är dock inte obegränsat (se t.ex. GrUU 9/2016 rd, s. 5, GrUU 18/2007 rd,

Utlåtande GrUU 57/2025 rd

s. 5). Utskottet har i sin utlåtandepaxis (t.ex. GrUU 29/2001 rd, s. 4, GrUU 5/2009 rd, s. 3, GrUU 38/2025 rd, stycke 13) konstaterat att strafflagen inte bör utnyttjas i symboliskt syfte.

(7) Enligt grundlagsutskottet måste det anses exceptionellt att kriminalisera blott innehav. Det är möjligt endast om det för straffbarheten kan läggas fram vägande skäl som hänför sig till skyddsintressets vikt (GrUU 23/1997 rd, s. 4/II). Ett sådant vägande skäl som i undantagsfall talar för kriminalisering av innehav kan ha samband med skyddet av barnet mot sexuellt utnyttjande (GrUU 23/1997 rd, 4/I och GrUU 13/2004 rd, s. 2/II). Däremot har grundlagsutskottet i vissa andra regleringssammanhang ansett att det för kriminalisering av innehav inte kunde läggas fram några exceptionella grunder som hänför sig till skyddsintressets vikt, och att den föreslagna regleringen inte stod i rätt proportion till skyddet av det bakomliggande intresset, varvid det har varit fråga om en fråga som påverkar lagstiftningsordningen (GrUU 26/2004 rd, s. 4, och GrUU 5/2009 rd, s. 3/II). När brottet för spridning av våldsskildring stiftades var det enligt grundlagsutskottet av väsentlig betydelse för proportionalitetskravet att straffbestämmelsen gällde saluföring och spridning av våldsskildringar (GrUU 23/1997 rd, s. 4).

(8) Grundlagsutskottet anser att de sammanhang där utskottet har ansett att kriminalisering av enbart innehav är problematiskt avviker från den situation som nu bedöms. Utskottet framhåller att rättsobjekt som gäller barnets hälsa, integritet och ostörda utveckling kan anses ha kopplingar till 19 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilket det allmänna ska främja befolkningens hälsa och stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn, så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Utskottet anser till denna del att regleringens skyddsintresse är viktigt och tungt vägande. I fråga om proportionalitetskravet väcker det däremot frågor att man under samma rekvisit har kriminaliserat innehav av våldsskildring som gäller såväl människor som djur.

Yttrandefriheten och legalitetsprincipen

(9) Bestämmelserna är av betydelse med avseende på yttrandefriheten som är skyddad i 12 § i grundlagen. Yttrandefriheten enligt 12 § i grundlagen innefattar rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Enligt förarbetena till bestämmelsen om yttrandefrihet är den centrala avsikten med bestämmelsen om yttrandefrihet att garantera den fria åsiktsbildningen som utgör grunden för ett demokratiskt samhälle, den fria offentliga debatten, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (RP 309/1993 rd, s. 60).

(10) Grundlagens bestämmelser om yttrandefrihet förbjuder att det ställs hinder i vägen för kommunikation, men tillåter till exempel att utövningen av yttrandefriheten övervakas i efterskott genom straff- och skadeståndslagstiftningen och att det genom lag införs bestämmelser om ordningsfrågor beträffande utövningen av yttrandefriheten (GrUU 19/2008 rd, s. 4/II). I och med att yttrandefriheten ingår i de grundläggande fri- och rättigheterna är möjligheterna att i efterskott ingripa i utövningen av yttrandefriheten begränsade. I begränsningarna ingår ett krav på att åtgärder från det allmänna sida ska vara exakta och proportionerliga när intrång i utövningen av yttrandefriheten görs (GrUB 14/2002 rd, s. 4/I, GrUU 60/2001 rd, s. 2/II). Exempelvis kan en långt gående och generell kriminalisering av politisk yttrandefrihet vara problematisk för yttrandefriheten (GrUU 26/2002 rd, s. 2/II).

Utlåtande GrUU 57/2025 rd

(11) Enligt 12 § 1 mom. i grundlagen kan bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn utfärdas genom lag. I samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna ansågs bestämmelsen göra det möjligt att bevara praxis att på basis av åldersgränser begränsa spridningen av bildprogram. Möjligheten att på förhand göra begränsningar gällde närmast råa våldsskildringar (RP 309/1993 rd, s. 61). Lagstiftaren kan således på det sätt som sägs i propositionsmotiven (s. 20) anses ha lagt särskild vikt vid dylika våldsskildringar och skyddet av barn mot dem när det gäller tolkningen av vad som är godtagbara grunder för begränsning av yttrandefriheten.

(12) Enligt artikel 10 stycke 1 i Europakonventionen ska envar ha rätt till åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar. Artikel 10 stycke 2 i konventionen innehåller en inskränkingsklausul, enligt vilken yttrandefriheten kan underkastas sådana inskränkningar som är angivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bl.a. förebyggandet av oordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten, skyddandet av andra personers goda namn och rykte eller rättigheter.

(13) Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Enligt kärnan i den straffrättsliga legalitetsprincipen ska ett brottsrekvisit anges tillräckligt exakt så att det utifrån bestämmelsens lydelse går att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar. Kärnan i legalitetsprincipen är densamma i Europadomstolens och EU-domstolens praxis, där man betonar strafflagstiftningens förutsebarhet, det vill säga att det utifrån lydelsen i en bestämmelse ska gå att förutse vad som är straffbart (se t.ex. GrUU 20/2022 rd, stycke 11, GrUU 12/2021 rd, stycke 57, GrUU 20/2018 rd, s. 2, GrUU 10/2016 rd och GrUU 6/2014 rd, s. 2—3).

(14) Enligt propositionsmotiven (s. 32) kan även visande av våld mot djur höra till tillämpningsområdet för bestämmelsen om innehav av våldsskildring. Som visande av rått våld kan betraktas i synnerhet rått våld riktat mot djur eller människor när självändamålet har varit att orsaka lidande eller att förevisa eller skildra rått våld.

(15) Grundlagsutskottet fäster i fråga om regleringens exakthet och förutsägbarhet uppmärksamhet vid att det i fråga om beskrivningen av våld mot djur sannolikt är något oklart när våld kan betraktas som sådant rått våld som avses i bestämmelsen. Sedvanliga bilder och videor från jakt, fiske eller motsvarande verksamhet i hushållet torde klart falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Det kan vara svårare att bedöma situationer där det inte finns någon förnuftig grund för att döda ett djur och djuret inte känner eller förmår uttrycka lidande på ett sätt som är iakttagbart för människor. Begreppet rått våld motsvarar dock enligt motiveringen till bestämmelsen (s. 32) definitionen och tillämpningsområdet i 17 kap. 17 § i strafflagen. Lagutskottet bör av konstitutionella skäl precisera bestämmelsen

(16) Utskottet noterar dessutom att den begränsning av tillämpningsområdet som föreslås i 2 mom., enligt vilken det inte betraktas som innehav av våldsskildring att inneha en bild eller en bildupptagning, vilket på grund av bildens eller bildupptagningens uppenbara konstnärliga värde ska anses som godtagbart, är tämligen öppen som kriterium. Som det också sägs i propositionsmotiven (s. 28) är begreppet relativt etablerat i strafflagen. Grundlagsutskottet anser

Utlåtande GrUU 57/2025 rd

att det med tanke på bestämmelsen bör anses vara av betydelse att 16 § 3 mom. i grundlagen tryggar vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 12.12.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Teemu Keskisarja saf (delvis)
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Onni Rostila saf
medlem Ville Skinnari sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.